

Minőségi elemek a társadalmi-gazdasági fejlődésben

Az RKP XII. kongresszusán előterjesztett központi bizottsági jelentés világosan fogalmaz:

„A következő öt éves terv alapvető célkitűzése magasabb szinten folytatni a pártprogram valóra váltását, fokozott ütemben fejleszteni a nemzetgazdaságot, minden területen erőteljesen érvényesíteni a tudományos-műszaki forradalmat, átértni az új minőségre mindennemű gazdasági-társadalmi tevékenységben.“

Ebben a vonatkozásban érdemes hangsúlyozni azt a folytonosságot és következetességet, amely a pártprogram valóra váltásában ölt testet hosszú évek óta, és újabb esztendőkre szabja meg munkánk alapvető irányulását a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom fölépítésében.

A feladatra sajátos hazai és nemzetközi viszonyok közepette összpontosítjuk erőnket. Tekintettel vagyunk egyfelől arra, hogy a nép szükségletei állandóan növekednek, az igények kielégítése pedig természetesen növeli a fogyasztást, amely csupán a tudományos-műszaki forradalom vívmányainak növekvő alkalmazása révén elégíthető ki. Ez azonban mai helyzetünkben elképzelhetetlen nemzetközi gazdasági és műszaki kooperáció nélkül. Másfelől viszont elkerülhetetlenül számolnunk kell a világ gazdasági válságának elhúzódásával s főleg az energiahányi krónikus elmélyülésével, ami nyilvánvalóan nekünk is gondot okoz, s bonyolulttá teszi a nemzetközi gazdasági együttműködést.

Hetedik öt éves tervünk gazdasági célkitűzéseit döntő módon az a tény határozza meg, hogy hazánk ebben az időszakban a fejlődés magasabb fokára lép, az előző évtizedekben végzett munka eredményeként elért mennyiségi halmozódás nyomán a társadalmi-gazdasági tevékenység új minőségét éri el.

Az új minőség a gazdasági-társadalmi fejlődés forradalmi szemléletének kifejeződése, a jelenlegi időszak mindennemű feladatának átfogó jellegű meghatározása, amely egyaránt vonatkozik az iparra, mezőgazdaságra, a szállításra és egyéb termelő, gazdasági ágazatokra, de ugyanúgy a nevelésre, a tudományos, irodalmi, művészeti, népművelési tevékenységre, a társadalom vezetésére, az egész nép élet- és munkakörülményeire.

Az új minőség követelménye jól kiviláglik a jóváhagyott tervelőirányzat elemzése nyomán, különösen a fejlődés, a növekedés tényezőinek vizsgálatakor. Ismeretes, hogy a gazdasági előrehaladás elemeit két nagy csoportba szokás sorolni: a külterjesek és a belterjesek csoportjába. A külterjesekhez tartozik: a foglalkoztatott munkaerő mennyisége, a gazdasági vérkeringés természeti erőforrásainak összessége, a termelésbe bevont állóalapok volumene. Ugyanakkor a belterjes fejlesztési tényezők közé soroljuk a munkaerő képzettségének szintjét és alkalmazásának hatékonyságát, a természeti erőforrások kiaknázásának, földolgozásának, értékesítésének a fokát, az állóalapok minőségi szerkezetét, hatékonyságának mértékét stb.

Nos, az előttünk álló esztendők új célkitűzéseinek vizsgálata alapján egyértelműen kiderül, hogy nemzetgazdaságunk jövőbeli fejlődését alapvetően a belterjes, intenzív tényezők szabják meg, miközben — lehetőségeinkhez, adottságainkhoz mérten — az extenzív emeltyük érvényesülését is minden úton-módon elősegítjük.

A belterjes elemek előtérbe nyomulását maga a valóság, az élet követeli meg. Az igazság ugyanis az, hogy a nemzetgazdaság szükségleteihez viszonyítva a külterjes tényezők, erőforrások köre egyre inkább szűkül, s lassacskán kiapad. Hivatkozunk például ebben a megközelítésben a munkaerő-helyzetre, tágabb értelemben a népesedési viszonyokra, a kérdés egyik demográfiai vetületére.

Az 1981—1985-ös esztendőkből kifejtett munkánkat jelentős módon befolyásolja majd az a tény, hogy ez idő tájt vonulnak nyugalmomba az első világháborút követően, a tizes évek végén s a húszas évek elején született (tegyük hozzá: igen-népes) korosztályok, és helyükbe állnak az 1959—1964 között világra jöttek, olyan időszak fiai és lányai, amikor a születések számát illetően hazánk a mélypontra jutott. Tehát gyér sorú nemzedék áll munkába. Vegyük ehhez még hozzá azt is, hogy a szabad szombat részleges bevezetése nyomán csökken a munkahét tartama, az érettségiző, tehát 18 éves korukig tanuló fiatalok száma pedig egyre

növekszik. Mindebből fakadóan a termelésben elhelyezkedő fiatal munkaerő száma nem lesz nagy. Ugyanakkor a mezőgazdaságnak mint az ipar és a szolgáltatások számára fölös munkaerőt szállító ágazatnak ez irányú szerepe jelentősen csökken, hiszen máris előregedés tapasztalható a földművelők közt, kiterjedt vidékeken érezhető a falusi munkaerőhiány. Mindezek nyomán vitathatatlan, hogy a közeljövőben kevésbé lehet építeni a dolgozók számának állandó és jelentős növekedésére.

Szigorodik a helyzet, és beszűkülés tapasztalható a nyersanyagok és az energiahordozók viszonylatában is. Az áruk gyors világgiazi növekedése arra készít bennünket, hogy mérsékeljük mindennemű anyagbehozatalunkat, és gazdaságosabban, célszerűbben törekedjünk hasznosításukra.

A külterjes gazdasági emeltyük maximális kiaknázásáról természetesen ezután sem mondhatunk le mindaddig, amíg ilyen tényezők rendelkezésünkre állnak, hiszen fejlődésünk mai fokán a gyors növekedés az élet egyetlen területén sem kizárható még el az extenzív elemek bevonása nélkül, mégis, hangsúlyozzuk, mai helyzetünk, fejlődésünk jelenlegi szakasza óhatatlanul megköveteli az intenzív tényezők elsődleges szerephez juttatását az élet minden területén.

Az intenzitás elsősorban hatékonyságot, lehetőségeink minden irányú jó kiaknázását jelenti. Ebben az értelemben elmondhatjuk, hogy az új minőség pedig mindenekelőtt a belterjes tényezők előtérbe kerülését, széles körű érvényesítését jelenti.

A gazdasági hatékonyságról van szó legfőképp. A hatékonyság tág fogalom, sok mindentől áll össze, egész sor tényező kölcsönhatása nyomán valósul meg. Gondolunk ebben a tekintetben a munkatermelékenység növelésére, az ésszerű anyaggazdálkodásra, az energia takarékos használatára, a nyersanyagok magas fokú értékesítésére, olyan eljárások, gépek alkalmazására, amelyek kevesebb fűtő- és nyersanyagfogyasztással járnak, továbbá az elhasznált anyagfeleségek s a hulladékok visszanyerésére és értékesítésére, az állóalapok maximális kihasználására.

Mindenzen lehetőségek közül a munkatermelékenység a legfontosabb. Növelése végett szükség van a gépesítés, az automatizálás kiterjesztésére; a kibernetika és a számítástechnika eszközeit, módszereit széleskörűen kell alkalmazni, mindenemű munkát tudományos alapon tanácsos megszervezni, a lehető legkisebbre csökkentve a nem termelő személyzet arányát. A munkaerő magas fokú képzettsége ebben az értelemben nyilvánvalóan nagy fontosságú.

Eme tényezők együttes „bevetése” nyomán a következő ötéves tervben a munkatermelékenység az iparban évente 7—7,5 százalékkal növekszik, az építés-szerelés terén pedig 5,6—6,2 százalékkal, s következésképpen a nemzeti jövedelem növekményének 80 százaléka a munka termelékenységéből származik majd.

Miként az előbb említettük, a hatékonyság fokozásának egyik lehetősége a rendelkezésünkre álló nyersanyag magasabb szintű földolgozása és az ésszerű, takarékosabb energiafogyasztás. Az előirányzatok szerint a magasabb fokú értékesítés, a munkaigényes termékek előállítására révén ugyanabból a nyersanyagból, ugyanannyi fűtőanyag fölhasználása árán az előző évekhez viszonyítva egyharmaddal értékesebb termékeket, gyártmányokat állítunk majd elő, főleg az iparban. Szigorú előírásokhoz kell tartanunk magunkat ebben az értelemben: a hengerelt áru gyártása területén például el kell érni a 86 százalékos fémkiaaknázást; 20—23%-kal kell csökkenteni a különböző fémek ipari fölhasználását; 21—23 százalékos takarékoságot kell elérni az energiafölhasználás terén, és 32—34%-kal növeljük általában a nyersanyagok és a fűtőanyagok értékesítésének, kiaknázásának a fokát.

Az állóalapok hatékonyabb fölhasználása is az új minőség fontos ismérve. Ebben az értelemben oda kell fejlődnünk, hogy 1985-ben az iparban az 1000 lej értékű, nem amortizált állóalap segítségével 1800 lej értékű öszstermelést és 600 lejes tisztatermelést érjünk el.

A következő ötéves terv alapvető és döntő jelentőségű minőségi gazdasági ösztönzői között sajátos helyet foglal el a nemzetgazdaság fő- és alágazatai közötti megfelelő összefüggés megteremtése, hosszú távra érvényes kialakítása. Ugyanígy különleges új vonás a területi munkamegosztás, a területi jellegű fejlesztés fokozott előtérbe kerülése.

Mindezzel természetesen foglalkoztunk a múltban is. Az elmaradott vidékek fölrendítésére például a párt már évtizedekkel ezelőtt is nagy figyelmet fordított, napjainkban azonban a kérdésnek a különféle tényezők, így a munkaerőkinálat, az energiatakarékoság, a nyersanyaglelőhelyek holléte, a szállítási gondok és más körülmények sajátos hangsúlyt adnak, és fokozott megfontolásra, az öszses elemek, vonatkozások gondos mérlegelésére készítetnek.

Ami a fő- és alágazatok közti viszonyt illeti, ezen a téren már a közeljövőben kidolgozzák a megfelelő arányok egész rendszerét, hogy ily módon is biztosítsák az állandó, kiegyensúlyozott fejlődést, elkerüljék az aránytalanságokat, az eltoldá-

sokat, a tátongó üröket és a kiáltó különbségeket, amelyek zavarhoz, kiegyensúlyozatlansághoz vezethetnek, és megnehezítenék a magas színvonalú technika bevezetését vagy a munkaerő okszerűbb alkalmazását. E követelményeknek megfelelően a műszaki haladást biztosító, a többi ágazat fejlesztését elősegítő, energia-gondjaink könnyítő ágazatok — jelentőségüknek megfelelően — gyorsabban fejlődnek majd, és tovább szilárdul az ipar helyzete az egész nemzetgazdaságon belül. Az új ötéves tervben eszerint az össztermelés növekedésének évi üteme 9% lesz, a tiszta termelés pedig 10%. 1985-re, tehát az ötéves tervidőszak végére, az ipar részesedése a nemzeti jövedelemből 65 százalékra növekszik majd az 1975. évi 56,2 százalékhoz képest.

Hogy mit fejlődött iparunk, hogy milyen szintet ért el mai kapacitása, azt híven tükrözi a következő összehasonlítás: 1938 egész évi termelésének megfelelő értéket 1975-ben 11 nap alatt állítottunk elő, 1980-ban ehhez már csupán egyetlen hét szükséges, míg a nyolcvanas évek derekán körülbelül 4 nap is elegendő lesz.

Az ötéves terv végére az egy főre jutó fontosabb termékek — acél, villanyáram, bizonyos gépek, gépi berendezések, cement, műtrágya, műanyag, műrost, műszál, cukor, étolaj, gabona, zöldség, hús, tojás, tej — mennyisége terén termelésünk eléri a gazdaságilag fejlett államok mutatószámait.

Minőségi változások, döntő jellegű átalakulások következnek be iparunk szerkezetében is — a gazdasági hatékonyság fokozása végett. Ilyen megfontolások alapján a feldolgozó ipar egyes ágai különösen gyors fölfutásnak néznek elébe, s az ipar egészének fejlődési iramát messze túlszárnyalják. Az elektrotechnika és az elektronika például esztendőnként 13 százalékkal növeli majd termelését.

Az ipar szerkezeti átalakításának keretében az úgynevezett csúcsgazatok — a fejlődés természetes logikájának megfelelően — még nagyobb hangsúlyt kapnak, ugyanakkor azonban jól átgondolt terv során és kellő lépcsőzetesség biztosításával csökkentjük az energia- és anyagigényes, drága önköltségű termékek előállítását, s ezzel párhuzamosan növeljük a kevés anyagot és áramot fogyasztó, olcsóbb árú termelését.

Az új minőség komplex jegyét kell látnunk abban a gazdasági törekvésben is, amely nagyobb növekedési ütemet biztosít a nemzeti jövedelemnek, mint a társadalmi összterméknek, ami nyilvánvalóan föltételezi a munkaerő és általában a termelőerők, mindenféle eszközök jobb kiaknázását, az anyagi ráfordítás arányának csökkenését és az új értékelőállítás arányának számottevő növekedését.

Mondanunk sem kell, hogy mindennek elérése, valóra váltása nem könnyű. Az új minőség elsősorban és mindenekfölött újmódú gondolkodást, újszerű munkastilust, nemcsak kitartást, következetességet és állhatatosságot, hanem mindennemű újdonság iránti széles körű nyitottságot, fogékonyságot, rugalmasságot föltételez a gondolkodásban és az intézkedésben egyaránt: józan mérlegelést a döntések meghozatalában, az új gazdasági mechanizmus alapján álló munkásönigazgatás további tökéletesítését és megszilárdulását a vezetés minden szintjén s általában jobb, megfontoltabb, tudományosabb és körültekintőbb, átfogóbb tervezést minden vonatkozásban.

A kitűzött cél azonban megéri az erőfeszítést: régi álmaink válnak majd valóra, kilépünk a fejlődő államok sorából, és fölzárkózunk a közepesen fejlettek közé, ugyanakkor pedig megteremtjük az előfeltételeit annak, hogy az évezred végére a fejlett országok szintjére emelkedhessünk.

A. Z. fordítása

Dénes Sándor fémdomborítása